

Innspill fra NHO Geneo til Prop. 1 S (2026–2027)

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Generelt

720 000 mennesker i yrkesaktiv alder står helt eller delvis utenfor arbeidslivet. Ved utgangen av 2025 mottok 672 000 en helserelatert ytelse, 136 000 flere enn for tjue år siden. Sykefraværet er ifølge OECD-tallene i proposisjonen høyere enn i alle andre land i sammenligningen, og sysselsettingsandelen i aldersgruppen 20–64 år er 79,1 pst., mot et mål på 82 pst. i 2030. Samtidig mangler arbeidslivet arbeidskraft og kompetanse. Budsjettforslaget setter av 291 mrd. kroner til inntektssikring ved sykdom, arbeidsavklaring og uførhet og 13 mrd. kroner til under kap. 634 arbeidsmarkedstiltak, i overkant av 8 mrd. kroner til tiltak for arbeidssøkere. Stortingets mål for arbeidsmarkedspolitikken må være at flere av dem som står utenfor, kommer i arbeid.

Nav har eksistert i 20 år. Målet med reformen var flere i arbeid og færre på stønad. Andelen av befolkningen i yrkesaktiv alder som mottar helserelaterte ytelser, var rundt 18 pst. i 2005 og 18,9 pst. i 2025. Etaten er en kompleks organisasjon både vertikalt, fra departement og direktorat via fylkesledd til Nav-kontor, og horisontalt, mellom stat og kommune og mellom ytelsesforvaltning og arbeidsrettet oppfølging. NHO Geneo mener derfor ekspertgruppens gjennomgang av Nav må gi klare strukturforslag når det kommer til arbeidsdelingen mellom Nav og leverandørene av arbeidsmarkedstiltak, herunder om det er hensiktsmessig at Nav både bestiller, produserer og kontrollerer de samme tjenestene.

Nav tok i 2025 i bruk arbeidsindikatoren, som sammenligner faktisk arbeidsdeltakelse med det som statistisk kan forventes ut fra brukernes kjennetegn og det lokale arbeidsmarkedet. Proposisjonen omtaler indikatoren som svakt negativ, med bedring fra året før. Navs tall fra september 2026 viser –0,5 prosentpoeng i mars 2026, mot –0,2 i mars 2025 og 0,6 i mars 2024. Det er derfor behov for klarere styring fra Stortinget i budsjettbehandlingen. Denne må vektlegge:

- Bevilgningene må prioriteres mot de tiltakene som dokumentert får flest i arbeid.
- Oppfølging og tiltak bør kjøpes fra eksterne bedrifter framfor å bygges opp i Navs egenregi.
- Resultater må måles likt, enten tiltaket gjennomføres av Nav selv eller av en leverandør.
- Leverandørene må ha stabile rammevilkår, like konkurransevilkår uavhengig av eierform og tett dialog med Nav.

Kap. 634 Arbeidsmarkedstiltak

Egenregi og kjøpte tiltak

Bevilgningen til Navs oppfølgingstiltak i egenregi (post 01) foreslås økt fra 768,6 til 833,3 mill. kroner. Det er en vekst på 8,4 pst. fra saldert budsjett 2026 og 15,1 pst. fra regnskap 2025. Post 76, som blant annet finansierer tiltakene Nav kjøper etter konkurranse, øker med 3,4 pst. Proposisjonen inneholder ingen sammenligning av resultater og kostnader i egenregi og i kjøpte tiltak.

NHO Geneo mener bruken av egenregi bør erstattes med kjøp fra eksterne bedrifter. Nav er bestiller, myndighet og kontrollør. Når etaten også produserer tjenestene, vurderer den egne resultater og fordeler midler mellom seg selv og leverandørene. Kjøpte tiltak konkurranseutsettes jevnlig og måles avtale for avtale.

Fra september 2026 publiseres arbeidsindikatoren for det enkelte tiltak, målt som arbeidstimer per uke de neste tolv månedene. Det konkurranseutsatte oppfølgingstiltaket ligger over forventet i alle 24 målte måneder, og 76 av 99 avtaler ligger over forventet i snitt for det siste året. For Navs egne tiltak publiseres resultatene bare for landet og fylkene. Arbeid med støtte ligger over forventet, mens individuell jobbstøtte ligger under forventet i 11 av 24 måneder. Navs egne tiltak må måles på samme detaljnivå som leverandørene, med kostnad per deltaker som kommer i arbeid. Nav presiserer selv at indikatoren ikke skiller mellom Navs og arrangørens bidrag, og at utvelgelsen av deltakere kan påvirke resultatene. Den må derfor suppleres med effektevalueringer som sammenligner egenregi med leverandører.

Stabile rammevilkår for leverandørene

I august 2025 stanset Nav opptaket til nye arbeidsmarkedstiltak i flere fylker etter merforbruk på midlertidig lønnstilskudd. Proposisjonen bekrefter at etaten måtte redusere aktiviteten i andre halvår 2025 for å holde budsjetttrammen. Virkningene er fortsatt synlige. Arbeidsindikatoren faller for samtlige tiltak for deltakere som var i oppfølging da stoppen kom. For oppfølgingstiltaket falt den fra 1,1 til 0,4 timer over forventet fra mars til juni 2025. Stoppen har også påvirket hvordan leverandørene har kunnet drive tiltakene. Skal mer av oppfølgingen leveres av eksterne bedrifter, trenger disse stabile rammevilkår og tett dialog med Nav. Nedtrekk i tiltaksvolum må varsles minst seks måneder i forveien.

Arbeidsforberedende trening

Avklaring, oppfølging og arbeidsrettet rehabilitering kjøpes etter konkurranse. Arbeidsforberedende trening (AFT) tildeles forhåndsgodkjente arrangører med fast tilskudd per deltaker, og godkjenningen er i hovedsak forbeholdt aksjeselskaper med kommunal eller fylkeskommunal aksjemajoritet. AFT var i 2025 ett av de to mest brukte tiltakene under post 76 og ett av de to som tok størst andel av utgiftene.

Proposisjonen viser til at evalueringen fra 2023 fant positive effekter, mens senere studier gir varierende resultater. Arbeidsindikatoren viser at AFT-deltakerne arbeider mindre enn målsetning og forventning i alle 24 målte måneder, og 86 av 127 avtaler ligger under snitt i arbeid. Nav tar forbehold om at overgang til utdanning ikke måles. Et av tiltakene som legger beslag på mest midler, er dermed skjermet mot konkurranse samtidig som resultatene er lavere enn for sammenlignbare, konkurranseutsatte tiltak.

NHO Geneo mener Stortinget bør be regjeringen velge ett av tre alternativer: Åpne forhåndsgodkjenningen for alle leverandører som oppfyller de faglige kravene, konkurranseutsette AFT på linje med avklaring og oppfølging, eller avvikle AFT og erstatte tiltaket med nye tiltak for avklaring og oppfølging.

Lønnstilskudd og varige tiltak

Proposisjonen viser til at lønnstilskudd kommer godt ut i effektevalueringer, og NHO Geneo støtter bruken for personer som er klare for ordinært arbeid. Lønnstilskudd kompenserer arbeidsgiver for lavere produktivitet. Arbeidsevnen bygges gjennom avklaring, kvalifisering og oppfølging, som tiltaksbedriftene gjennomfører i samarbeid med arbeidsgivere. NHO Geneo mener derfor både varige og midlertidige lønnstilskudd må vurderes opp mot det arbeidsmarkedstiltakene faktisk leverer. Arbeidsindikatoren for midlertidig lønnstilskudd omfatter også timene i den subsidierte stillingen. Lønnstilskudd bør måles etter hvor mange som er i arbeid når tilskuddet er avsluttet. Forsøket med fireårig lønnstilskudd for unge finansieres over post 76 og konkurrerer dermed med tiltakene om samme ramme.

Regjeringen foreslår 49 mill. kroner til 300 nye plasser i varig tilrettelagt arbeid og 50 mill. kroner til alle øvrige arbeidsmarkedstiltak, medregnet personell i etaten. Videre opptrapping av varige tiltak bør finansieres uten at rommet for tiltak med overgang til ordinært arbeid som mål blir mindre.

Til behandlingen av statsbudsjettet fremmer vi derfor følgende forslag for arbeids- og sosialkomiteen:

- (1) Erstatte veksten i Navs egenregi med kjøp av oppfølging fra eksterne bedrifter.
- (2) Publisere arbeidsindikatoren og kostnad per deltaker for Navs egne tiltak på samme detaljnivå som for avtaler med leverandører.
- (3) Endre AFT gjennom enten å åpne forhåndsgodkjenningen uavhengig av eierform, konkurranseutsette tiltaket eller erstatte det med nye tiltak for avklaring og oppfølging.
- (4) Vurdere varige og midlertidige lønnstilskudd opp mot resultatene i arbeidsmarkedstiltakene.
- (5) Sikre leverandørene stabile rammevilkår gjennom fast dialog med Nav og varsling av nedtrekk minst seks måneder i forveien.
- (6) Be om at ekspertgruppens gjennomgang av Nav vurderer arbeidsdelingen mellom Nav og leverandørene av arbeidsmarkedstiltak.